

ԳԻՇԵՐՎԱ ՄԵՋ ԲԱՑՎՈՂ ՑԵՐԵԿԸ

Շրջանային հիվանդանոց փանոդ ճանապարհին մի կին մշուշոտ աչքերով մրմնջում էր. «Միայն գլխից չլինի վիրավորված, միայն սրբին կպած չլինի, ուրքդ եմ եկել, փեր Աստված»: Եւ դեռ չգիտեր ամենասարսափելին, նրան իր որդու մահից վայրկյաններն ու մի քանի հարյուր մետրերն էին բաժանում: Որքան կինը մտրեմում էր հիվանդանոցին, այնքան հեռանում էր փարածությունն իր եւ որդու միջեւ: Հեռանում էր՝ մնալու եթերային ու երազային հուշերի ու անուրջների մեջ:

Այս ինչպես փոխվեցին մարդիկ, այս ինչպես փոխվեց շրջապատը՝ պատերազմական մի քանի փարիների ընթացքում. որքան շարապել են սեւագետս կանայք ու աղջիկները, աչքներից արյունքների հետ կաթիլ առ կաթիլ հեռացել են փայլն ու ժպիտը: Որդեկորույս մայրեր, երիտասարդ այրիներ...

Կարո՞ղ ես սփռվել, մեղմել նրանց վիշտը, փորձիր ցանկացած պահի խոսել ցանկացած թեմայով, հուշերի անիվն իսկույն պտտվում, եւ է դառնում դեպի այն երանելի օրերը, երբ Եւ կար, երբ Նրանք կային... Ասում ենք, որ նրանք հիմա էլ կան մեր սրվերում ու հուշերում: Բայց որդեկորույս մոր համար խորհրդանիշեր չեն լինում, լինում են իրականն ու առարկայականը, կար ու հիմա շիրմաթումբ է դարձել:

Գիշերային խավարի մեջ հաճելի մի փոփոխություն են զգում մախկինի համեմատ: Լույս կա, փնտրում վառվող լույսերը. մարդիկ վերջապես նկողներից դուրս են եկել, թեպետ ոչ լիովին: Ձմռան խստաշունչ ցրտերը մի կողմից, պարբերաբար գնդակոծությունները մյուս, սրիպել էին բոլորին իջնել նկողահարկերը՝ շրջանն ամբողջովին թողնելով մոռալ մթության մեջ, իսկ հիմա լույս է, բայց այդ լույսերից ամեն մեկի հետ փխրության մի շող է փարածվում Կրասնոսելսկի վրա: Մահման է, ու կյանքն էլ սահմանին համապատասխան՝ լույսի ու փխրության շաղախում, որ ինչքան էլ փորձում ես լույսի բաժինն առար ու մեծ դարձնել, ժամանակն ու իրականությունն անընդհար հակառակն են անում եւ սփիպում ապրել դրության թելադրանքով...

Գագիկ Մեանյամի, Մարտիրոս Լազարյանի, մյուս շար-շարների փնտրի մութ, կամ հենց փողոցներում մինչեւ այժմ էլ խրվել մնացել են «Գրադի» բեկորները: Հաք փված պատերը վերանորոգելու իմաստն է կորել՝ իսկ եթե մորի՞ց...

Նույնիսկ փաստերոցիների ավարտական երեկոներում մեծ ուրախության հետ անընդհար փխրության հարկիներ էին ներարկվում՝ գոհված փողոցներ, Արծվաշեն, պատերազմ... Մտիր ցանկացած փուն, խոսակցության թեման շրջվում, անչրեւի կամ չյան, սարու քարերի կամ

անփառների վրայով անցնում-հասնում է մինչեւ դիրքերը:

Հասնիկ Խաչատրյանն իր ուրախության մեջ անգամ այն օրերն է հիշում, երբ Աշոփ որդին դիրքերում էր, նրանից օրեր շարունակ լուր չունեի, չնայած Վարդան որդին էր կապավորը. այստեղ խորականություն լինել չի կարող: Որքան էլ պատշգամբ դուրս գաս ու մշուշի միջից, հեռուներից մի չայն որսաս, փուն մտնես, հեռախոսով՝ Վարդան ջան, փղա ջան, ի՞նչ կա, խնդրես, բոլորն էլ քոնն են, մերն են, բոլորինս են, բոլորն էլ՝ նույն վիճակում: Ու բախտակից համագյուղացիների հետ լարվածությունը պիտի կիսես: Կարոյի ու Հայկի, Մանվելի, մյուսների մայրերի հետ աչքդ՝ ճանապարհին, ակամջող՝ մի չայնի: Մպաստմների մեջ վայրկյան առ վայրկյան ճերմակես, կծկվես, բայց եւ իսկույն մեջքդ ուղղես, որովհետեւ այս ամենը մեկ կամ մի քանի օրով, մեկ կամ մի քանի ամսով չի վերջանում: Այստեղ հերոս գավակներին ամուր մայրեր են պետք:

Ու ավարտական երեկոյին սարերից իջած այդ փղաներից մի խումբ, որ հաջորդ օրն իսկույն

բազուկները, պար են բռնել փղերը, օր է, եկել-անց է կենում, կհիշեն այս նորավար պարմանիներն ու պարմանուհիները...

Ես չեմ ցավը փանեմ, փղերը...

Ցերեկով ինչ լուրջում էր Կրասնոսելսկի փողոցներում, մի բան հաստատ «պակասում» էր. հիշեցի. այստեղ դուրս կամ ուսակուն առնող-վաճառողների չեք համդիպի, այստեղ մայրաքաղաքային չարչիությունը չեք փեսնի... Օր-օրի աչքերիդ աղջեւ առարկայանում-հսկայանում է քաղաքային ու գյուղական երիտասարդության փարբերությունը: Հարգանք-պատվի, ինքնասիրության ու պարվախնդրության սերմերն այստեղ խորն են, բերրի հողի մեջ, չնայած որ... շարի հսճախ երիտասարդությունն իրոք անելիք չունի. եթե սահմանի վրա չէ ու հողի հետ էլ գործ չկա... Ու կամայ-կամայ երիտասարդության մի լայն շերտ հեռանում ու «հեռու ափերում է բախտ որոնում»... Բայց ոչ նրանցով, այլ թեկուզ միմիայն իրենց ֆիզիկական ներկայությամբ սեփական աղքատիկ բերքն օրարի առափությունից գերադասողների առկայությամբ է այս հողն ամուր, այս կորովի փղաների՝ Մարգսի, Վարդանի, Կարոյի, Արոմի, Վահեի, Ռոբերտի, Արկադիի, բոլորին չես թվարկի, իրենց հող ու ջրին կառչած այս «լավագույն փղերի»...

Օրվա լուրջում մեջ անընդ-

մորից բարձրանալու էր, մի փեսակ մտամտոր ու օրարտափի գերադասում էր մնալ դիպուղի դերում՝ մինչեւ դեռափի օրիորդները քանի-քանի անգամ պարի կերպ վիրեին... Ու դրդապ դառնիճը նրանց ուրբերի փակ, ու վեր խոյայան հոգնած, բայց չթուլացող

հար փեղացող անչրեւի հետ այս վիշտի ու արյուն փեսած հողին թախիծ է կաթում, ու կաթիլների միջից փորձում ես լույս փեսնել, որ ապրեցնում ու ապրեցնելու է բոլորիս, եւ որ բոլորիս հաղթանակի հիմքն է լինելու: